

gyászbba borítva pädagogiai irodalmunk önzetlen munkásait. Most ott pihen azon város temetőjében, melynek falai között töltötte munkás életét, szerezte dicsőségét és szenvedte keserűségeit.

*

Tekintetes Társaság! Ha a közjó munkájában elesett jelesek megérdemlik a rokon nemes szívek koszorúját, akkor az, melyet ma Regéczy József sírjára helyeztünk nincs, méltatlan helyre téve. Nem rideg hant az ő sírdombja még ma, halálának évfordulóján sem, hanem a kegyelet áldozatos oltára. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy özvegyét és gyermekeit semmi idő, semmi zivatar sem tarthatja vissza, hogy e sírt minden Isten adta nap meg ne látogassák, hanem azt, hogy ritkán jönnek oda a nélkül, hogy az elhunytak egyik másik tanítványát ne találják ott; ritkán a nélkül, hogy egy-egy szegényesen öltözött öreg asszonyka ne imádkoznék annak hamvainál, ki őt, míg élt, nemcsak krajezárokkal, hanem — bár mint mondám, maga is szegény volt — forintokkal titkon istápolta. Majd néhány szépen kinyílt virág van cserépben a dombra helyezve! Az az édes anya, az a nőtestvér helyezte azt oda, kinek fiát vagy testvérét Regéczynek atyai keze emberré tette, vagy tán az elzülléstől mentette meg. — A magánkegyelet ezen emlékjelei díszes, tiszteletre méltó helyet biztosítanak, mélyen tisztelt Társaság, a mi koszorunknak is, és a ki a szent ügyért való önzetlen ideális lelkesedést — mely nélkül nagyot e világon még senki sem alkotott — becsülni tudja, s a ki fel tudja fogni e lelkesedésből fakadó és alapos tudományosság forrásából táplálkozó munkának értékét, koszorunkból sem most, sem a jövőben egy levélkét sem fog letépni soha.

Füzes-Abony.

MARMULA JÁNOS.

IRODALOM.

Teendőink a népoktatás terén. Irta Halász Ferencz kir. tanfelügyelő.
Budapest, 1896. Lampel R.

Halász Ferencz kir. tanfelügyelőnek, a vallás- és közokt. minisztériumban a népoktatásügy egyik alosztály-főnökének e cím alatt megjelent könyve a legfigyelemre méltóbb könyvek egyike, a melyek újabban a népoktatás ügyében napvilágot láttak. Nem annyira a könyvnek belbecse, eszméinek eredetisége, mint írójának egyénisége s közoktatási szervezetünkben elfoglalt állása teszi azzá. E művecske nem merő elmélet, hanem *programm*; felsorolja azokat a teendőket, a melyek a legközelebbi jövőben megvalósítandók s a melyek a legtöbb valószínűség szerint

tényekké is válnak. Legfőbb érdeme, hogy nem lóg a levegőben; szilárdan rátámaszkodik a jelenre, melyet a ma még eszményi törekvéseket rejtegető jövővel összeköt.

Mint említők, a könyv kevés új gondolatot tartalmaz; összesen kettőt-hármat. Tekintve azonban a mű célját, ezt nem róhatjuk fel hibájául, sőt egyik jelességének kell elismernünk. Egy mű, mely a legközvetlenebb teendőkre irányítja a figyelmet, vadonatúj dolgokkal nem foglalkozhatik, hanem csak oly gondolatokkal, melyeket az élet már megérelt s a megvalósításra alkalmassá tett.

Halász, a cselekvés embere, a ki nemcsak egyéni adományánál, hanem állásánál fogva is tudja mit, mennyit és hogyan lehet tenni, kiválogatta az életre-termett törekvések közül, azokat, a melyeknek megvalósulását szükségesnek és *lehetőnek* gondolja.

A könyv eszméinek, törekvéseinek jó részét a tanítóóság hozta forgalomba; e művecske, mint ilyen a tanítói közvélemény elismerése s egy szebb jövő záloga. *Ezért* tartjuk a könyv egyik főjelességének, hogy kevés új dolgot tartalmaz.

A könyv irányát és célját jellemzi az a tény is, hogy Wlassics Gyula kultuszminiszternek, tehát olyan férfúnak van ajánlva, kiből több az elevenség, több az aktivitás, mint bármely elődjében az *első* Eötvösön kívül.

Halász művének első közleménye a népoktatási *törvény* *revisiójána*k kérdésével foglalkozik s a *részleges* revisio mellett foglal állást, miután az egész revisióra az időt nem találja megjötnék.

Mi ezzel a felfogással nem érthetünk egyet; az egész törvény *revisiójának* itt az ideje. Egy huszonnyolcz év óta érvényben levő törvény, mely csak alapja az építésnek, nagyon is megérett arra, hogy újjá alkotáséék, a változott viszonyoknak megfelelőleg átalakítsák. Az *egész* mű alkotása elodázásának valódi indoka «az állam pénzügyi helyzete, mely még meg nem erősödött annyira, hogy az ezzel járó költség-többletet megbírná». Nekünk úgy tetszik, hogy az állam pénzügyi helyzete sohasem lesz elég erős a népnevelés kiadásainak fedezésére, hacsak a vezérlő értelmiség be nem látja a nép művelésének szükségét, a közhatalom kezelői pedig nem *követelik* minden erejükkel a népnevelésre szükséges pénzt.

A részleges *revisio* könyvünk szerint a tanítók képesítésére, fegyelmzésére, a fizetés minimumának 400 frtra való felemelésére, a fizetésnek közigazgatási úton hivatalból behajtására, a tankötelezettség szigorítására, s a községi segélynek a felekezeti iskoláktól való megvonására szorítkoznék. — A tanképesítés e szerint kizárólag az állam joga lenne. Kétségtelen, hogy ekként jelentékenyen emelkednék a tanítóóság értelmi színvonala, a tulajdonképeni cél azonban, az egyöntetű nevelés, nem

volna elérve. E szempontból a képzés sokkal fontosabb, mint a képe-
sítés. Míg a tanítóság anyagi helyzete jelentékenyen meg nem javíttatik,
addig a költségesebb állami képesítés csak nagyobbá tenné a tanító-
hiányt. — A részleges revidiónak felfogásunk szerint a tanítói java-
dalom emelése és pedig nem 400, hanem legalább 500 forintra eme-
lése kellene hogy legyen a legfőbb intézkedése.

A tankötelezettség érvényesítése céljából nem helyeselhetjük a
szerzőnek azt a javaslatát, hogy a szülékre kirótt bírság «legvégső eset-
ben még fogságra is» át legyen változtatható. Ilyen törvényes intézke-
dés meggyőltetné a szegény néppel az iskolát, sőt végzetes cselekedet-
ek alapjául szolgáló elkeseredésnek lehetne forrásává. Ha a szegény
köznép nem küldi gyermekét az iskolába, annak vagy a nyomor az oka,
vagy az a körülmény, hogy a községben csak névleges iskola van, mely-
től mindenki irtózik. Ilyen okok mellett elcsukni a kenyérkereső apát,
kenyér nélkül hagyni a családot, barbár dolog lenne, melynek végtelen
kárát vallaná az ügy.

A felekezeti iskolák községi segítyezését is csak kivételesen tar-
tanók megszüntetendőnek, abban az esetben t. i., midőn a felekezeti
iskola nem szolgál *közzélt* s a mikor a községi vagyon az ügyre nézve
másként több haszonnal lenne értékesíthető.

A népiskolai tanfelügyeletről szóló fejezetben kívánja a szerző a
tanfelügyelők részére szakvizsgák behozatalát, a fizetés és a személyi
járandóságok javítását, a segédtanfelügyelők szaporítását, a tanfelügyelői
hatáskör kibővítését.

Az iskola beléletére vonatkozólag az osztatlan iskola számára
külön tantervet kíván a szerző; rendezni kívánja a ma még jobbára csak
papiroson levő ismétlő oktatást és pedig a *gazdasági irányú ismétlő
iskolák rendszeresítésével*.

A *gazdasági irányú ismétlő iskola* a könyvnek eredeti s nagy
jelentőségű gondolata, tegyük hozzá igen egészséges gondolata, mely-
lyel alkalomlag még foglalkozni fogunk.

Az osztatlan iskola tantervétől nem sok jót várunk. Az osztatlan
iskola kérdését a képzőkben kell megoldani; ott kell megtanítani a
tanítójelöltet az osztatlan iskola tanítására.

A tanítónő és óvónőképzés egyesítése is igen életre való eszme.
Abban azonban nem értünk egyet a szerzővel, hogy a tanítónők szaporí-
tása megoldja a tanítóhiányt; ezt a kérdést egyedül a fizetés
jelentékeny felemelése fogja megoldani.

Az állami iskolák elhelyezése című fejezetben az *államosítást*,
mint a jövő népoktatás programját, a miniszter után, ekként fogal-
mazza: «fokozatos államosítás azon a téren, a hol az eddigi iskola-
fentartók az állami érdekeket elhanyagolják és azon a téren, a

hol, bár ehhez a hazafias készség meg van, de hiányzik az anyagi erő».

A székesfőváros népoktatásügyének szentelt sorok zárják be a könyvet. Ezekben azzal az eszmével lép fel az érdeemes szerző, hogy a főváros saját népoktatásának ellátására képezzen magának tanítókat, állítson fel tanító és tanítónőképzőt. Ekként «a tanítói kar egységes képzültségi színvonala s a népoktatás egységes eredménye» biztosítva lesz. Szerencsétlen gondolat, mely, ha megvalósíttatnék, egységessé tenné, de egyszerismind rendkívüli mértékben le is szállítaná a főváros tanítói karának szellemi színvonalát. Ha a főváros azért tartana fenn képzőket, hogy önmagának neveljen tanítókat, kénytelen lenne a képzőiből kikérült tanítójelölteket, bármily gyengék legyenek is azok, alkalmazni, míg most egy egész ország tanítóságából, annak színe-javából válogathat. Ez a mostani rendszer helyes és az ügy érdekében fentartandó; helyessége mellett bizonyít az az elvitázhatatlan tény is, hogy a főváros tanítóinak szellemi életét — csekély kivétellel — a vidékről felkerült kiváló erők irányítják.

EMBER JÁNOS.

A magyarországi középiskolák múltja és jelene. A m. királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából az ezredéves ünnep alkalmára írta dr. *Fináczy Ernő*. Budapest, 1896. 210 lap. Ára 1 frt.50 kr.

Fináczy e legújabb könyve nemcsak tökéletesen beváltja, a mit címlapja ígér, azaz nemcsak világos és megbízható rajzát adja középiskoláink történetének és jelen állapotának, hanem megteszi ezt oly módon, mely ilyen alkalmi és még hozzá félig-meddig hivatalos jellegű munkánál ritkaságszámba megy. A történeti rész ugyanis egyik-másik pontjában eredeti levéltári kutatásoknak oly eredményeit is adja, melyek egészen újak; a jelen állapotok ismertetése pedig sok helyt elvi szempontokból való méltatássá és kritikává lesz.

A könyv történeti része, mely az egésznek $\frac{3}{7}$ -ed részét teszi, egy rövid bevezetésből és hét fejezetből áll. A bevezetés rövid történetét adja a mohácsi vész előtti fő- és középiskolai oktatásügyünknek (studium generale, facultas artium, scholæ parvæ és scholæ magnæ), a mennyire az e korra vonatkozó kevés adat és a könyv szűkre mért tere megengedi. Az I. fejezet adja a XVI. század középiskolái történetének általános áttekintését; a II. fejezet tárgyalja a katolikus középiskolai ügy, illetőleg a Jézus-társaság és a kegyes tanítórend gymnasiumainak történetét a XVI. század második felétől a XVIII. század második feléig; a III. fejezet a protestánsok iskolaügyét az utóbb említett időszakban; a IV. fejezet az első Ratio Educationist előzményeivel és következményeivel, azaz a középiskola ügyét Mária Terézia és II. József idejében,